

Músiques per a cobla de tres quartans

Pere Pau Jiménez, Cesc Alexandri, Simone Lambregts, Joan Moliner,
Jordi Moraleda, Galderic Santana i Toni Xuclà
(1996)

Edició a cura de l'Aula de Música Tradicional i Popular
del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana

Textos de Josep Albà, Josep Crivillé i Ramon Vilar

DINSIC Publicacions Musicals

Músiques per a cobla de tres quartans

Pere Pau Jiménez, Cesc Alexandri, Simone Lambregts, Joan Moliner, Jordi Moraleda, Galderic Santana i Toni Xuclà (1996)

Col·lecció *Calaix de solfa* núm. 3

Edició a cura de l'Aula de Música Tradicional i Popular del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana

Textos de Josep Albà, Josep Crivillé i Ramon Vilar

Coordinació: Josep Albà i Lluís Puig

Agraïments: Consell Comarcal del Pallars Jussà, Ajuntament de La Pobla de Segur i
Centre Artesà Tradicionàrius, per la tasca d'organització del Premi Pallars de Música d'Arrel Tradicional

Edició patrocinada per:

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
**Centre de Promoció de la Cultura
Popular i Tradicional Catalana**

Consell editorial de la col·lecció *Calaix de solfa*:

- Josep Albà, Xavier Bayer, Marcel Casellas, Joan Cuscó, Blai Fontanals i Xavier Orriols.

1a edició: juliol de 1997

Disseny portada: Hermini Mampel

Fotos pàg. 1: Galderic Santana. Claus dels finestrals de les capelles laterals de la catedral de Barcelona.

Maquetació: DINSIC GRÀFIC

© dels textos: **J. Albà, J. Crivillé i Ramon Vilar**

© de les obres musicals: **Pere Pau Jiménez, Cesc Alexandri, Simone Lambregts, Joan Moliner,
Jordi Moraleda, Galderic Santana i Toni Xuclà**

© Drets d'edició cedits a **DINSIC Publicacions Musicals**
Santa Anna, 10, E 3 - 08002 Barcelona

Imprès a Litografia Rubio S.L. - Ferrer de Blanes, 9 - 08012 Barcelona

Dipòsit Legal: B-25.422-97

ISBN : 84-86949-84-X

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, compresa la re-prografia i el tractament informàtic, així com la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec, resten rigorosament prohibides sense l'autorització expressa de l'editor o entitat delegada, i estaran sotmeses a les sancions establertes per la llei.

DISTRIBUEIX: DINSIC Distribucions Musicals
Santa Anna, 10, E 3 - 08002 Barcelona
Tel. 3180605 - Fax 4120501
e-mail: dinsic@cambrabcn.es

Presentació

Des de fa una bona colla d'anys, com a resultat del treball i l'entusiasme de músics, estudiosos, constructors i altres promotors de la música popular, i també com a conseqüència del moment especialment fèrtil que viu el món de la cultura popular a Catalunya en tots els seus aspectes, som testimonis de l'aparició constant de nous grups de música popular i de la recuperació d'algunes formacions *històriques* de la nostra tradició musical que havien estat oblidades en temps menys favorables i que ara s'incorporen de nou a les seves funcions dins dels ritus i celebracions tradicionals. Simultàniament, hem constatat la presència, cada vegada més gran, de la música tradicional en tots els àmbits de la vida social i festiva catalana. Aquests fets han creat, lògicament, unes necessitats determinades a les quals, des del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana, procurem donar la resposta més adient.

Així, i dins del projecte formatiu del Centre, hem creat l'Aula de Música Tradicional i Popular, un programa integral de formació on s'imparteixen els coneixements tècnics, artístics i contextuals que requereixen els músics tradicionals per desenvolupar degudament les seves activitats en tots els àmbits. Al mateix temps, i amb el mateix objectiu, hem donat suport a la convocatòria del Premi Pallars de Música d'Arrel Tradicional, la fase final del qual se celebra cada any a la Pobla de Segur, per tal d'estimular la creació de nova música a partir dels referents tradicionals i aportar, així, nous repertoris a les cada vegada més nombroses i diverses formacions que intervenen en les nostres festes populars.

Les músiques aquí recollides van adreçades precisament a un tipus de formació musical tradicional, ara sortosament recuperada: la cobla de tres quartans, i són un excel·lent exemple de la bona feina realitzada per uns joves compositors, tots ells finalistes del Premi Pallars de Música d'Arrel Tradicional en l'edició de 1996. Confiem que aquesta publicació facilitarà una àmplia difusió d'aquests treballs i que serà una bona contribució a l'enriquiment del corpus de repertoris dels grups de música tradicional catalana.

Joan Vidal i Gayolà
President del Centre de Promoció de la
Cultura Popular i Tradicional Catalana.

La cobla de tres quartans

Josep Albà

La cobla de tres quartans és una formació instrumental de música tradicional catalana que utilitza, genèricament, el sac de gemecs, el flabiol i el tamborí, i la tarota. La paraula *cobla*, que pot considerar-se com el nom genèric que designa les formacions instrumentals catalanes, s'acompanya aquí de l'expressió *tres quartans* per tal d'aclarir que es tracta d'una formació instrumental en que tres músics fan sonar quatre instruments.

L'origen d'aquesta formació es remunta a les *cobles de joglars i ministrils*, ressenyades en documents medievals catalans. De fet, cadascun dels instruments que la integren disposa d'una àmplia iconografia ja durant el període gòtic (en capitells, gàrgoles, cadirats, retaules, etc...) i posteriorment. Cal pensar, però, que en la seva configuració actual, la cobla de tres quartans va ser vigent durant el segle XVIII i primera meitat del XIX, quan començà el període evolutiu que portà a la creació de l'actual cobla de sardanes. Durant tot aquest temps, la cobla de tres quartans no es manifestà com un conjunt estrictament rígid, sinó que podia fàcilment reduir components (formació de *mitja cobla*), ampliar-los o, segons els usos i necessitats, variar els instruments emprats.

Aquest fet, i la manca d'iconografia sobre el grup instrumental complet, tal com avui el coneixem, han provocat fins i tot dubtes sobre la seva existència o, com a mínim, sobre el grau d'implantació de què va gaudir. Amb tot i això, significativament, la formació es va mantenir viva en la tradició oral i també apareix reflectida en alguns textos, com ara en les descripcions costumistes del Baró de Maldà al seu *Calaix de Sastre*.

La recuperació del sac de gemecs i de la tarota, materialitzades al començament de la dècada

dels vuitanta, després d'anys de recerca de músics i estudiosos i del treball constant de diversos *luthiers* catalans, va facilitar la resurrecció d'aquesta formació històrica cap a l'any 1984. D'aleshores ençà, lentament al principi i amb força més intensitat actualment, s'ha anat normalitzant la fabricació dels instruments que la componen, ha anat creixent el nombre d'intèrprets de cadascun d'ells i, conseqüentment, la presència de cobles de tres quartans en tot tipus d'esdeveniments populars s'ha anat fent habitual.

Si bé històricament aquesta formació tenia com a principal funció acompanyar musicalment les danses tradicionals de la Catalunya septentrional (sardana curta, contrapàs, ball pla, etc...), actualment s'ha incorporat, tant a semblants tasques de caràcter ritual, fet que estableix un vincle funcional amb les seves antecessores dels segles XVIII i XIX, com a d'altres de tipus més lúdic: concerts, balls i animació de tota mena de festes populars, trobant així noves oportunitats per desenvolupar-se i difondre el seu so tan característic.

L'actual cobla de tres quartans, a diferència de les seves antecessores, ha quedat pràcticament fixada en la composició instrumental que esmentàvem al començament. Aquesta *fixació* obeeix no només a la voluntat de voler recuperar fidelment una de les formacions històriques de la nostra música tradicional, sinó també a la constatació per part dels sonadors que el so combinat d'aquests quatre instruments lliga perfectament, i té un caràcter sonor únic i definitori. Actualment, la seva extensió geogràfica no s'ha limitat a les comarques septentrionals, sinó que s'ha estès pràcticament per tot Catalunya, amb una especial presència a les comarques centrals (Barcelonès, Vallès, Baix Llobregat) i a les comarques del Penedès i Camp de Tarragona.

Comentari Musical

**Josep Crivillé i
Ramon Vilar**

La finalitat dels Premis Pallars de Música d'Arrel Tradicional és, tal com indica el seu nom, estimular la creació i composició musical que tingui com a font d'inspiració o punt de referència la música tradicional. Les diferents convocatòries que s'han fet fins ara s'han decantat vers diferents formes del repertori popular: balls de gegants (per a la Pobla de Segur i Falset) i música de seguici i marxa dels Raiers. L'any 1996, però, es va plantejar el repte de veure què podia donar de si escriure tenint en compte un conjunt instrumental tradicional propi del nostre entorn ètnic com la cobla de tres quartans. A partir d'aquest conjunt, amb les limitacions sonores que comporta, però també amb les possibilitats que ofereix, es convidava els compositors a escriure amb plena llibertat, ja que qualsevol forma hi pot tenir cabuda. Set foren les obres finalistes, que són les que aquí es publiquen. Malgrat que el nivell assolit és irregular, cal assenyalar el bon fer de totes elles i destacar que s'ha aconseguit abastament l'objectiu proposat. La música tradicional es troba present en aquestes obres, però al mateix temps van més enllà. La sardana curta, el ball rodó, el ball pla, la corrandà, la cançó de bressol, la masurca, la seguidilla, el valset, etc. esdevenen formes que, junt amb el tractament instrumental, vehiculen idees musicals que, extremes del llegat tradicional, ens ofereixen noves sensacions i, el que és més important, ja que n'estem mancats, composicions que seran molt ben rebudes pels intèrprets d'aquest tipus de cobla catalana. Un repàs a la substància musical d'aquestes obres ens permetrà copsar-ne la seva riquesa i varietat.

Suit Generis (Premi Pallars, 1996)
Pere Pau Jiménez

Obra, en conjunt, de colors molt variats i rica d'elements tradicionals. Tal com diu el títol, és una mena de *suite* de diverses formes musicals dividida en tres parts.

1. *Albada*

Un tema en canó a l'octava permet als tres instruments anunciar l'Albada, mitjançant quatre exposicions per part del flabiol, tres del sac de gemecs i dos de la tarota, que dobla, octavant-lo, el cantat pel flabiol la segona i tercera vegades (c. 13 a 36). El ritme mesurat del tamborí dona suport al conjunt de l'obra, l'esquema rítmic de la qual té l'aire de les típiques *Matinades* confiades al conjunt de gralles.

2. *Contrapàs*

Aquest fragment s'ha d'entendre com una petita forma reexpositiva. El primer discurs recorda l'estructuració de la sardana curta (c.1 a 31), que es presenta a la manera d'A, B, A. El segon fragment (c.32 a 62) és un discurs melòdic de la tarota. D'un marcat caràcter cantàbil, en contrast especialment rítmic amb el discurs anterior, i on els intervals usats permeten escoltar uns trets diferencials ben característics (segones augmentades). El tercer (c.64 a 74), reexposa la frase A i acaba amb una breu coda interpretada pel flabiol (també present al final del primer discurs, c.28 i 29) que recorda el disseny melòdic propi de l'*introit* de la sardana que convida a començar la música i el ball.

3. *Masurca, Seguidilla i Corrandà*

Formen el tercer bloc una petita *suite* de tres peces definides que ens presenten les pertinents

Marxa de la gata negra

Simone Lambregts

♩ = 108

Flabiol

Tamborí

Tarota

Sac de gemecs

6

13

amb tamborí

Sardana Curta

Flabiol

Tamborí

Tarota

Sac de gimecs

Fotocopiar els llibres és il·legal.

6

13

Ball del gegant petit

Joan Moliner

Valset

Flabiol

Tamborí

Tarota

Sac de gimecs

bordons: DO/SOL

5

11

1a